

Design för "Framträdgården"

Exempeldesign för uppvisning

av Hans Ryding

"Framträdgården", 3D modell, 20 meters höjd, Sommarkväll, Rakt norrifrån sett

Inledning

Detta är en permakulturdessign för den del av trädgården framför huset på xxgatan 10 som ligger närmast gatan. Designen syftar att föreslå en helhet som, i samspel med naturen och platsens begränsningar och möjligheter, fyller de funktioner som önskas och passar de preferenser som finns hos de som äger, bor och har koppling till fastigheten vid xxgatan 10A, både nu och i framtiden. Det är en design för en kombination av växter och andra element som ger en skörd både i mat för magen och skönhet för ögonen, som hjälper sin omgivning, hjälper varandra, är lätta och sköta och som är designad för att passa alla som vistas på platsen. Genom den ökade självförsörjning och samhörighet det innebär så hoppas jag att framträdgården därmed ska kunna bli en liten bit av en bättre, mer hållbar, värld.

8 November 2014

Hans Ryding

Vision för "Framträdgården"

Intil gatan, framför "stora huset" ska vi skapa en vacker och mysig plats att titta på från gatan och att finnas i för oss som bor här. En plats som visar på vår historia, som bidrar till vår framtida försörjning och samhörighet, och som är anpassad för oss som bor här, både nu och i framtiden.

Den ska:

- Vara vacker att se på. Både från gatan och från huset.
- Vara lätt att sköta och inte kräva för mycket eller för tungt arbete
- På sikt producera ätbara och användbara produkter som vi kan ha glädje utav
- Ta hänsyn till och visa på huset och dess boendes historia och bakgrund
- I bästa möjliga mån passa de nuvarande och framtida boendes smak och preferenser
- Vara en plats där det går att mötas, sitta ner, äta och prata ostört.

Platsanalys

Framträdgården är de rabatter framför huset på xxgatan 10 som ligger mellan muren mot gatan och gräsmattan och området kring dem, och täcker en tämligen liten yta, mindre än 50 m².

Hela fastigheten, inklusive trädgården ligger 4 meter över och ett par hundra meter ifrån havet, ägs av xxxx, och har varit i släkten sedan huset byggdes på 1820-talet. Planen är att den ska fortsätta vara i släkten även i framtiden. Det är också främst xxxx som skött om trädgården, på senare år med yxxxs hjälp.

Framträdgården skiljs mot gatan av en ca. 1m hög mur, med två grindar som är olåsta, men rättså sönderrostade och därför svåra att öppna. Trädgården besöks i princip bara av familjen xxx med släkt och gäster.

Framträdgården, nordöstra delen, ca. kl. 18, Maj, 2008

I nordöstra ändan av framträdgården står det gamla garaget och längs med garangets vägg finns en sittplats med glastak som använts rättså litet på senare år och då främst på sommaren för fika eller måltider.

Gräsmattan mellan framträdgården och huset används också främst på sommaren till kubspel, badminton och liknande. Det är också en plats där barn leker, speciellt Benjamin, familjens yngsta medlem.

Nordväst om framträdgården är xxgatan. xxgatan är inte en kraftigt trafikerad gata, och har blomlådor utsatta för att minska hastigheten på passerade trafik. Den har en viss trafik, speciellt på sommaren med bilar på väg från xxvägen ner emot yygatan, men inte särskilt mycket. På andra sidan gatan finns fler villor där fler familjer bor.

Framträdgården, sydvästra delen, ca kl. 18, Maj 2008.

Sydväster om framträdgården är det ett gatt med kullersten där gäster parkerar ibland. Det är relativt ovanligt och händer några få gånger om året.

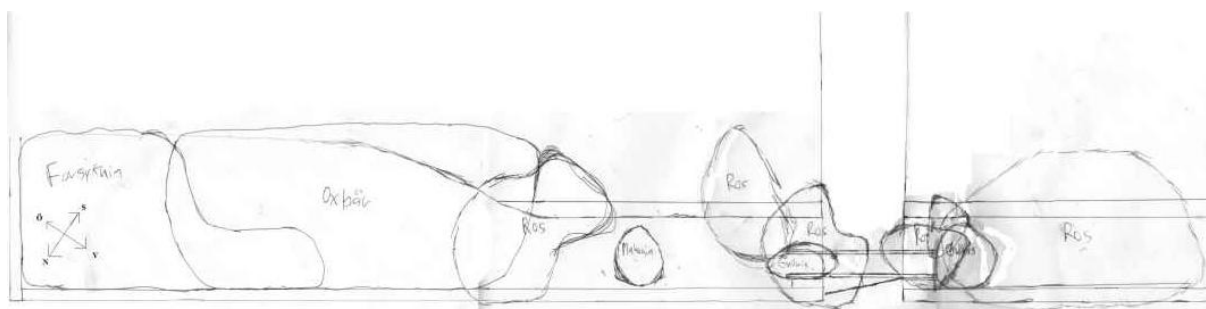
Framträdgården befinner sig i gränslandet mellan zon 1 (platser som besöks varje dag) och zon 2 (platser som besöks regelbundet men inte varje dag). Den ligger i direkt anslutning till huset genom framdörren, ses av boende genom fönsterna och från gatan av många förbipasserande varje dag. Den besöks periodvis så gott som varje dag, speciellt på sommarhalvåret. Den har inte skötts intensivt för produktion, utan har mest underhållts för utseendet skull främst genom gräsklippning, beskärning av buskar och rensning av ogräs, men har också periodvis stått vildväxt och oskött flera månader i streck.

Sektorer

Framträdgården kan också delas upp i två sektorer, Sektor 1, som ligger längs den främre muren (i blått på bilden), och Sektor 2, som ligger längs med sidomuren (i rött på bilden). Sektorn längs med sidomuren har avsevärt mindre solljus, dels för att den sträcker sig närmare huset och dels för att skuggas från sydväst av grannhuset.

Växtlighet

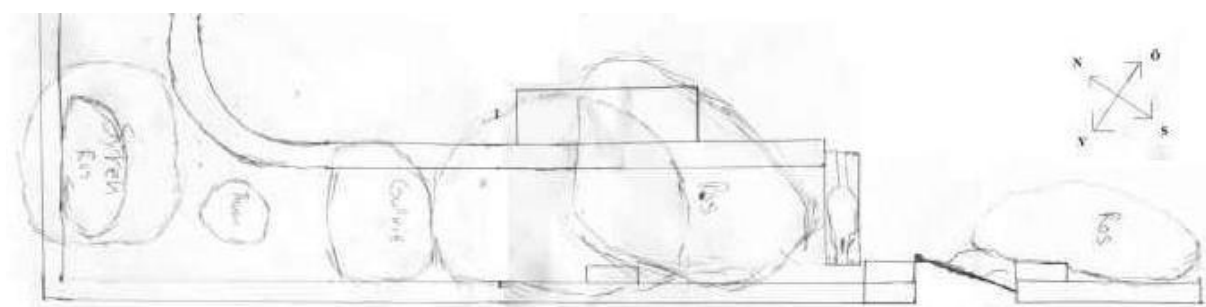

I Sektor 1 (längs med xxgatan) växer det i princip bara prydnads buskar. Forsythian och Oxbären tar upp all yta de tilldelats och en hel del till i Nordöstra hörnam, sydväst om dem finns två st vildväxta och taggiga rosenbuskar som inte blommar särskilt mycket eller har något större ornamentalt värde, och emellan dem är en snam liten Mahonia buske som växer skraltigt och högt och inte heller är särskilt ornamentell.

Därefter kommer spaljén över grinden, som har rosen buskar på bägge sidor, varav den ena växt upp för spaljen något. Den andra har också växt på spaljén vid något tillfälle men har sedan länge trillat ner och växer nu närmast marken. Ingen av rosorna vid spaljen är klättrande sorter eller sorter som blommar särskilt vackert.

Det finns också en del självsått Gullris på bägge sidor av grinden.

Därefter så kommer den gamla vita rosbusken som ursprungligen kommer från släktgården på Jylland. Den blommar med rättså små men fina vita Rosor som också luktar gott hela sommaren. I markskiktet under rosbusken närmast gräsmattan är det planterat lavendel i rad.

I Hörnan mellan Sektor 1 (längs med xxgatan) och Sektor 2 (Längs med gattet) växer den gamla Syrenen, som blommar med vita väldoftande blommor under hela Maj månad. Under den växer en liten rosenbuske, som varken verkar växa större eller blomma. Bredvid växer det en liten Thuja som knappt syns och aldrig blommar. Därför kommer ett till Gullris som självsått sig, och Blomsterolvon som blommar med väldoftande klasar med blommor i April, och en aggressiv Rosbuske som växer in i prydnadsbusken, men inte blommar särskilt mycket själv, eller har något större ornamentalt värde. Under rosenbusken i markskiktet växer stjärnflocka, som planterats av tidigare ägare. Det växer också en rosenbuske efter grinden närmast huset som blommar med rosa blommor under sommarens andra hälft och också sprider sig om än inte så kraftigt.

Gångvägar och flöden

Det finns två grindar (markerade i brunt) som ansluter framträdgården till gatan, och från den främre grinden går det en stengång som är den huvudsakliga vägen från gatan till framdörren på huset. (markerad i gult) Den främre grinden är svår att öppna och därför används också ibland sidogrinden, från vilken en kan ta sig till framdörren genom att gå över gräsmattan. (också markerat i gult) Det finns en sittplats på sydörstra sidan med en liten stenbänk (markerad i grönt), och större delen av den resterande ytan är gräsmatta som främst används för lek eller spel på sommrarna. Rabatterna, som är det huvudsakliga området som designen täcker är här markerade i rött (sektor 1) och lila (sektor 2). Det finns också rabatter närmast huset, här markerat i rosa.

Klimat och Mikroklimat

Byn har ett maritimt klimat i Svensk härighetszon 1, och Engelsk/Amerikansk zon 7, med enstaka år då temperaturen faller ner emot zon 6. Senaste gången var i december 2010 då temperaturen var under minus 15 grader två hela nätter. Det var också frost i nästan hela Januari och Februari samma år, med temperaturer ner till minus 14 och rejält blåsigt.

Framträdgården ligger i ett rättså skyddat läge med hus runt omkring, och väldigt nära sten muren och trottoaren som bägge absorberar mycket solenergi och bidrar till att hålla en något högre medeltemperatur än resten av trädgården och byn i övrigt. Soluppvärmningen sker främst i Mars till Oktober, eftersom det är då det är som mest direkt solljus, och påverkar alltså inte vinterhårdigheten märkbart.

Sol

Direkt solljus:

Datum	Max soltid sektor 1 (mot Xxgatan)	Max soltid Sektor 2 (mot gattet)	Medel soltid sektor 1 (kompenserat för väder)	Medel soltid sektor 2 (kompenserat för väder)
1 Januari	Inget direkt solljus i sektor 1	ca. 1.5 timmar	Inget direkt solljus i sektor 1	Ca 15 minuter
1 Februari	ca. 1-3 timmar (minst i NO)	ca. 3-4 timmar	Ca 15-30 min	Ca 45 min
1 Mars	10- 15 ca 5 timmar	Mindre (3-4 timmar)	Ca 75 min	Ca 60 min
1 April	10 - 17:30 ca 7.5 timmar	avsevärt mindre (3-4 timmar)	Ca 3 timmar	Ca 75 min
1 Maj	9 - 18:30 ca 9.5 timmar	11:30 - 16:30 ca 5 timmar	Ca 5 timmar	Ca 2.5 timmar
1 Juni o 1 Juli	8:15 - 19 ca 11 timmar	8:15 - 17:15 ca 9 timmar	Ca 5.5 timmar	Ca 4.5 timmar
1 Augusti	8:45 – 19 ca 10 timmar	8:45 - 17 ca 8 timmar	Ca 5 timmar	Ca 4 timmar
1 September	9:45 - 17:45 ca 8 timmar	avsevärt mindre (3-4 timmar)	Ca 3 timmar	Ca 75 min
1 Oktober	11:30 - 16:30 ca 5 timmar	mindre (3-4 timmar)	Ca 1.5 timmar	Ca 1 timma
1 November	ca 2-4 timmar (minst i NO)	3-4 timmar	Ca 30-60 min	Ca 60 min
1 December	Inget direkt solljus i sektor 1	ca.2.5 timmar	Inget direkt solljus i sektor 1	Ca 15 minuter

Framträdgården är en solig plats i sydöst läge, med mer än 10 timmar sol om dagen från början av Maj till mitten på Augusti. Under denna period är det också kvällssol fram till ca. kl 19. Sydöst läget gör också att växtlighet här inte skuggar resten av trädgården, vilket möjliggör plantering av träd och andra höga växter. Sydvästra sidan av framträdgården har avsevärt mindre direkt solljus, dels för att den sträcker sig närmare huset och dels för att skuggas från sydväst av grannhuset där.

Framträdgårdens öppna lägen, liksom att både huset på fastigheten och husen runt omkring har fönster och relativt ljusfascader som reflekterar solljus, bidrar till att det också kommer en del indirekt soljus på framträdgården. Det kan dock ses som insignifikant i förhållande till det direkta solljuset. Solljuset som är under molniga dagar kan också ses som indirekt och insignifikant jämfört med det direkta solljuset.

Vind

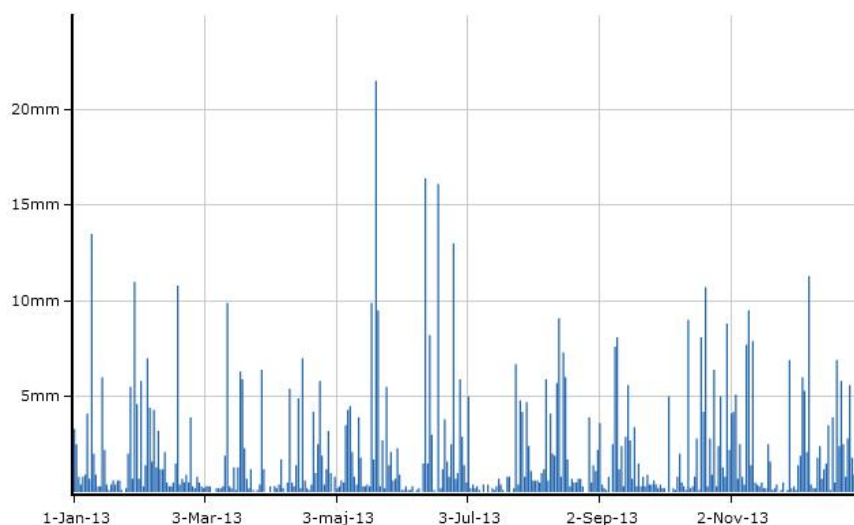
Byn ligger vid havet och är en relativt blåsig plats. Som kan ses på uppgifter från väderstationen i Byn (som kan avläsas på websidan) så kan det närmast havet bli tillfälliga vindpustar på över 70 sekundmeter (dubbel orkan styrka). Framträdgården ligger dock skyddad från vindpustar från havet av husen runitikring, och den böj mot syd som xxgatan gör på vägen ner mot havet.

I almänhet håller sig stormarna under 20 sekundmeter, men enskilda stormar som t.ex. Simone (28-29 Oktober 2013) och Sven (5-6 December) kan nå uppemot 30-35 sekundmeter. Liknande styrkor uppmätas under Stormarna Gudrun (Januari 2005) och Per (Januari 2007). Det finns risk att exempelvis träd bryts av vid stammen vid sådana vindstyrkor och de kan behöva särskilt befästas för att inte bli förstörda.

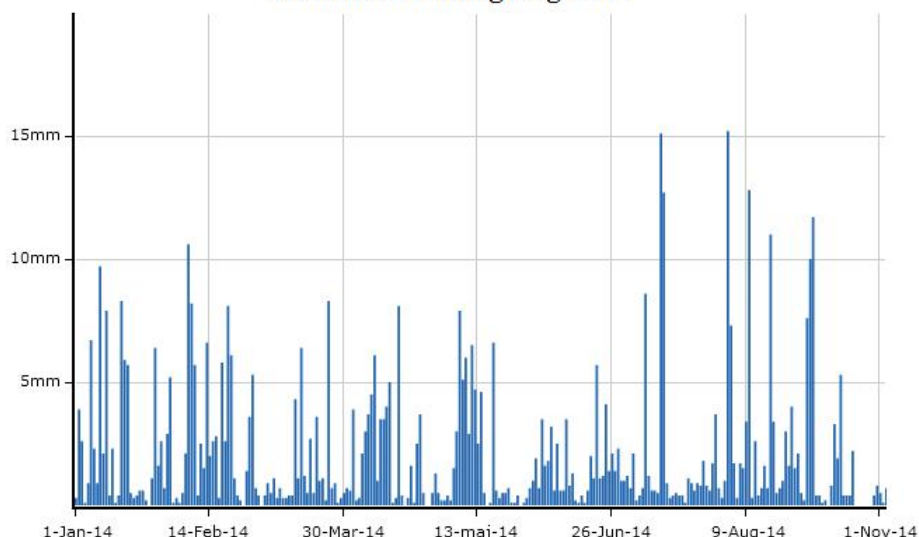
Mätvärdet på 50 sekundmeter i slutet på December 2013 är med all sannolikhet ett mätfel.

Vatten

Nederbörd Helsingborg 2013

Nederbörd Helsingborg 2014

Som kan ses på data från SMHI:s väderstation i Norra Helsingborg så har Byn en relativt gott om nederbörd, runt 885mm per år, med ca. 5 st skyfall om året (Data från visadapt.info) och en något torrare period mitt på sommaren under juni och juli.

Rabatterna har öppen jord och hinner torka ut ordentligt under sömmaren och bilda en skorpa som leder bort vattnet till gräsmattan där det absorberas av gräsrötterna. Under varma somrar så bevattnas gräsmattan regelbundet med sprinkler. Om den inte gör det blir den torr och brun. Muren och gatstenar blir ofta märkbart varma på sommaren, vilket också ökar avdunstning i närliggande marken. Marken i framträdgården är i övrigt relativt platt och det är ingen större avrinning i någon riktning, utan vattnet är stort sätt jämt fördelat.

Framtida klimatförändringar

För att få reda på hur klimatet ser ut vid framträdgården i framtiden har jag använt mig av Linköpings universitets web-baserde verktyg Visadapt, som antar att utsläppen av växthusgaser kommer fortsätta öka i samma nivå som idag, utan större förändringar.

Visadapt förutsäger en liten ökning i medeltemperatur och nederbörd (från 7 grader till 9 och från ca 885mm till ca 987mm) större delen av ökningen av nederbörd kommer från en fördubbling av medelantalet skyfall om året, från ca. 5 till ca. 10. Den enskilt största klimatpåverkan gäller dock värmeböljan mitt i sommaren i Juni-Aug, som förväntas bli både längre och varmare. Medelantalet dagar med temperaturer över 25 grader förväntas nästan femdubblas (från ca. 12 till 54), samtidigt som nederbörden under samma period inte förväntas öka märkbart, vilket förväntas leda till en del torka mitt på sommaren. Värmeböljan mitt på sommaren står också för större delen av ökningen av årsmedeltemperaturen.

Hela rapporten från Visadapt bifogas som bilaga 1, här finns också rekommendationer för hur huset kan förberedas för framtida klimatförändringar o.s.v.

Jord

Jorden i framträdgården är en morän, med båse inslag av grovare sandigare partiklar och gott om småsten och finare, leriga, vattenbinande partiklar.

Växtligheten i framträdgården har varit mestadels anlagd och har bestått av en blandning av stora buskar som hängt in över och på sina ställen erövrat mer och mer av gräsmatan och en öppen blomrabatt. Några enskilda vilda blommor har också fått växa här, främst solidago (kanadensiskt gullris). De flesta av de större buskarna som stått här är städsegröna, och de har inte släppt stora mängder blad eller annat organiskt material och en del av det som släppts har städats eller rensats undan istället för att få ligga kvar, så mullhalten i toppskiktet är med all sannolikhet relativt låg, vilket också bidrar till att minska markens vattenupptagningsförmåga.

Trots att marken i framträdgården varit rabatt och därmed inte gått på eller kompakterats särskilt mycket, så har den till stora delar heller inte varit täckt och toppskiktet har därför torkat ut och t.ex. maskarna har till stor del inte tagit sig hit vilket förhindrat luftning och näringstillförsel.

Djur

På grund utav placeringen av tomten, som omgränsas på alla sidor av murar, plank eller gator så finns det väldigt lite skadedjur på plats. Inga mördersniglar eller harar. Skadeinsekter, särskilt bladlöss, finns det dock gott om. På sommaren kommer ibland stora svärmar med rapsbaggar från de stora rapsfälten österut. Det finns också relativt gott om nyttoinsekter, som t.ex. blomflugor, och polonisatörer som t.ex. humlor och till viss del getingar, men det varierar en hel del bl.a. med vind och väder. Det finns orsak att försöka särskilt gynna nyttoinsekter och polinerare, t.ex. genom att bygga insektshotel och ha växter som ger dem mat och som de kan övervintra i.

Funktioner och Element

Framträdgården har haft många funktioner genom åren. Den är ett ställe att sitta och slappna av på bänken på sydvästra sidan. En plats att prata, äta och umgås under glastaket vid garaget. En plats där det växer mumsiga smultron till barnen närmast huset. Ett ställe för barnen att leka och springa på gräsmattan. En visning av trädgården utåt mot gatan. En vacker plats att vara i och ta hand om för de som skött om den, en visning av en liten bit historia och familjeidentitet i gamla rosenbusken och grindarna. En plats för trevliga sinnesupplevelser, de vackra blommorna på våren och sommaren, och doften av Syrenen och den Spirea-linande vita busken i sydväst mot gattet till.

Det finns många olika element på plats för att fylla de olika funktionerna som syns på grund kartan:

Muren, gräsmattorna, grinden, rabattkanterna, bänken och lejonet har allihopa en sammanhållande avgränsande funktion som bidrar till ordningen och lugnet på platsen. Lugnet störs till stor del av de stora buskarna som hänger utanför rabattkanterna, inte minst de som hänger över bänken.

Platsen under glastaket bredvid garaget på nordöstra sidan är skyddat mot gatan bakom den tätväxta Forsythia busken och mot eventuellt regn av glastaket och bildar därför en mer privat plats för att sitta och prata, äta och på andra sätt umgås.

Gräsmattan används på somrarna till spel och lek för alla, men också resten av året främst av familjens barn, förutom så går de över på vägen runt huset och från sidogrinden till framdörren, och är en traditionell förväntad del av en framträdgård utifrån sett.

Förutom inramningen, med muren, grindarna, stengången och gräsmattorna så bidrar också Rosorna, då främst Danska buskrosen och rosorna kring främre grinden, och Syrenen, till att göra framträdgården vacker utifrån sett i Maj och framåt sommaren.

Forsythian bidrar med en viss skönhet tidigt på våren, men är ofta på sista versen redan vid påsk och bidrar inte med någon större skönhet resten av säsongen. Även Rhododendron närmast huset bidrar till skönheten i Maj, påskliljorna vid dörren runt påsk och Hortensian på nordöstra sidan vid huset och liljorna där bredvid bidrar på sensommaren. Skönheten finns också till viss del innifrån sett, men det eklektiska ojämna planteringen av andra blommor, buskar och växter emellan det vackra minskar skönheten avsevärt. Det förstärker också delvis känslan av oreda som kommer av att växter inte kunnat hållas på sin plats utan ofta fått hänga ut eller växa ut där det inte var avsett att de skulle vara. Extra arbetet det innebär har också stört känslan av lugn och skönhet för en del.

Muren, grindarna, rabattkanterna, bänken och prdynads stenen i form av ett lejon har förutom avgränsande och lugnande också något av en historiebärande funktion, inte minst för att de är så gamla. Gamla Danska rosenbusken, som kommer från släktgården i Jylland har också en historiebärande funktion. Till viss del har också Syrenen och Rosorna runt grinden det, även om det i det fallet mer handlar om växternas utseende och lukt än själva växten i sig.

Doften av Syrenen och Blomsterolvon på sydvästra sidan har också tydliga lukt-minnen för många som bott här.

Resursanalys

Det finns fler olika element i och i närheten av framträdgården som genererar ströresurser, d.v.s. resurser som idag behandlas som skräp men kan användas och tas till vara: Huset har en stor takyta som fångar mycket regn som idag leds bort i stuprännor till avloppet.

Gräsmattan klipps regelbundet och gräsklipppet som då genereras är användbart som växtgödning och växt, och används till viss del så redan idag. Det finns också en strand i nära anslutning till sydväst, där det samlas väldigt stor mängder sjögräs som samlas ihop och körs till soptippen, men också är väldigt bra som täck och växtgödning.

Det finns också områden med vildväxt mark på tidigare störd jord vid pulkabacken bredvid Råå-ån, några hundra meter åt nordost där det växer stora mängder kirsol och brännässlor bl.a. som kan användas både till mat och till växtgödning.

Strax därinnan, vid ålderdomshemmet, så finns också en stor gräsmatta som klipps regelbundet utan att gräsklipppet tas om hand, vilket också kan vara en god källa till växtgödning.

Det har också genererats stora mängder trädgårdsavfall i både i framträdgården och i trädgården i övrigt. Trädgårdsavfallet har varit både kolrikt träartat som kan användas till eldning och uppvärmning och/eller att göra träkol, som bl.a. kan grävs ner och bindas i jorden, och mjukare kväverikt material som kan användas som täckmaterial och växtgödning. Trädgårdsavfallet har istället lagts i påsar och körts till soptippen.

Hushållet genererar också stora mängder matavfall och också skulle kunna användas för att bygga jord (genom kompostering), med samlas istället ihop och körs med sopbil till soptippens återvinning.

Det finns också en stor hög med sten som inte används, som ligger på innergården och har varit där sedan dess att innergården grävdes upp för att installera bergvärme ett par år sedan.

Bevattningsbehov fylls istället genom kommunala vattenledningen, och näring och jord har köpts in bl.a. från soptippen, mataffären och plantagen.

Preferens/Behovsanalys

För preferens och behovsanalysen intervjuade jag alla medlemmar i familjen som har kontakt eller koppling till trädgården (mer än bara tillfälliga besök) nu eller i framtiden, med undantag för Benjamin som är för liten för att klara en intervju.

Flera tydliga behov visade sig:

Framträdgården får inte behöva vattnas ofta.

Det får inte behöva rensas ogräs ofta.

Det får inte lukta illa.

Det får inte vara för mycket taggar eller annat som kan orsaka skada eller obehag.

Växterna får inte vara för invänsiga eller spridande så att det blir mycket jobb med att hålla efter dem.

Växterna får inte vara allergiframkallande.

Växterna ska vara arrangerade så att de tar hand om varandra

vad gäller näringsbehov, vatten o.s.v.,

och inte behöver tas om hand särskilt mycket.

Det ska finnas information om vad som finns i framträdgården,

och t.ex. när frukt ska sköras så att frukten tas om hand och inte förfaller.

Trädgården som helhet får inte skadas eller låtas förfalla.

En del av framträdgården, där det finns kvällssol, ska vara insynsskyddad.

De historiska elementen i trädgården ska bevaras.

Det ska finnas någon sorts estetiskt helhetsgrepp för framträdgården.

Det ska vara ordnat, lugnt, trivsamt och vackert.

Det framkom flera önsknings i förhållande till behov eller element:

Det får gärna blomma under så stor del av året som möjligt.

Det får gärna vara stora blommande buskar och/eller träd.

Det får gärna vara marktäckare över så stora delar som möjligt för att minska behov av bevattning och ogrärensning.

Där det är insynsskyddat får det gärna vara mysigt och finnas möbler o.s.v. så att det går att sitta, prata, äta och umgås.

Det får gärna vara rättså balanserat och symmetriskt utifrån sett.

Det får gärna vara lite ovanliga och intressanta växter.

Det får gärna finnas Mullbär, Fikon och/eller Persimmon.

Växterna får gärna ge en skörd med t.ex. god frukt och/eller ätbara blad eller skott.

Det får gärna vara minimalistiskt, så att alla element har minst en tydlig funktion.

Växterna som finns i framträdgården ska gärna vara sådant som finns på andra ställen, och/eller komplementerar det som finns på andra ställen.

Det får gärna se lite vilt/naturligt ut, med mångfald och växter av olika sorter

(träd, buskar, klättrväxter, örtartade och marktäckare) i olika höjd och relation till varandra.

Växtalternativ

Träd

Träden till framträdgården ska inte vara för stora, inte allergiframkallande och ska helst ge någon form av ätbar frukt

California Polytechnic State University har gjort en databas för träd i offentlig plantering som heter UEFI. Den utgår främst från växter som används i offentlig plantering i USA, men är både stor och flexibel. En sökning på småväxta träd som växer i vårt klimat, som inte är allergiframkallande, som ger ätbar frukt, ger 19 arter som resultat:

Amelanchier x grandiflora Apple Serviceberry Hybrid-Bärhäggmispel

Asimina triloba Pawpaw Amerikansk Pawpaw

Cornus mas Cornelian-Cherry Körsbärskornell

Cydonia oblonga Quince Äkta Kvitten

Diospyros kaki Japanese Persimmon Asiatisk Persimmon

Diospyros texana Texas Persimmon Texas Persimmon

Eriobotrya japonica Loquat Loquat

Fagus sylvatica European Beech Bok

Ficus carica Edible Fig Fikon

Frangula caroliniana Carolina Buckthorn

Malus Apple Äpplen

Prunus angustifolia Chicksaw Plum Sandplommon

Prunus cerasifera Cherry Plum Körsbärspplommon

Prunus mexicana Mexican Plum Mexikanska plommon

Prunus persica Peach Persikor

Sambucus canadensis American Elderberry Amerikansk fläder

Sambucus nigra European Elderberry Vanlig fläder

Viburnum prunifolium Blackhaw

Ziziphus jujuba Chinese Jujube Jujube eller Guavasteen

Mullbär är det enda tidigare nämnda trädet som inte finns med, främst eftersom Mullbär oftast är ett betydligt större träd och dvärgformade sorter är ovanligt.

Det ska också noteras att det inte framgår vilka av träden som kan ge frukt i Svenskt klimat, som skiljer sig från det Amerikanska med sina betydligt kallare somrar och gråare höst.

De träd som nämnts som särskilt önskvärda i preferensananalysen var Mullbär, Fikon och Persimmon. Därför är det också dessa träden jag valt till framträdgården. Fikon och Persimon är förutom frukten också kända för sina vackra, glänsande, stora blad, och som på Persimonträdet också ger väldigt vackra, organgeröda, höstfärger. Fikon och Persimmon kommer från sydligare bredgrader och vill därför gärna ha en varmare sommar och soligare höst än de kan få på Råå. Därför planteras de på den soligaste platsen vi har, i nordväst längs med Rååvägen, och vi placerar dessutom stenar runt stammen för att fånga upp och bevara solens värme. Stenarna kan också ge stöd åt stammarna, särskilt på ungträden, om det skulle bli storm.

Därutöver har jag valt ut sorter som särskilt tagits fram för kallare klimat: Persimonhybriden "Nikita's gift" som kommer från Ukraina är också populär bl.a. i Slovakien som har klimat och väder mer likt Råå, ger regelbunden skörd i kallväxthus i Danmark hos Lars Westergaard och har överlevt många hårda vintrar på friland i Göteborg hos Bo Blomqvist.

Och Fikonsorten "Petrovaca" som enligt Lars Westergaard ska vara ännu mer hårdig än vanliga bornholmsfikon som t.ex. "Brown Turkey" och ge större frukt.

Mullbären har inte samma sol och värmekrav och har därför placerats i det halvskuggiga läget bakom bänken på sydvästra sidan. Här bidrar trädet också att skugga över bänken mitt på dagen, så att den inte blir för varm att sitta på, och ger frukt på armlängds avstånd för den som sitter på den. Sorten jag valt är en dvärgformig sort med namnet "Gerardi dwarf", som är ovanlig i Sverige, men är hårdig och känd för att vara ett ovanligt litet träd med ovanligt stora frukter.

Buskar

Buskarna i framträdgården ska blomma vackert, blomningen får gärna samfalla med någon av de redan existerande buskarna på plats, och ska i så fall passa med dem, och ha liknande blomfärg t.ex. De buskar som ersätts ska ersättas med buskar med minst lika kraftig blomning och samma blomningstid. Ny planterade buskar under träd ska också vara buskar som passar med träden och stödjer dem genom att t.ex. binda näring eller attrahera nyttoinsekter.

Flera stora existerande buskar passar inte in på visionen för framträdgården och behöver därför avlägsnas. Detta gäller främst Oxbärsbusken, Forstyhian och de många agresivt växande taggiga vildrosorna som alla är kraftigt spridande och kräver mycket underhållsarbete. Det finns också en del senare planterade små buskar, som inte har någon koppling till resten av buskaget, varesig vad gäller bladform eller blomning, som också bör avlägsnas, men som skulle kunna planteras om någon annanstans, utanför framträdgården. Detta gäller Mahoniabusken och Thujan.

Forsythians vårblomning är dock särskilt uppskattad, och den bör därför ersättas med en annan buske som också har en kraftig, vacker, vårblomning. För detta valde jag ut en storfruktig rosenkvitten som är känd för sin rika vårblomning och sin kraftiga täta växt. *Updatering, sommar 2015: Med planeringen av växthuset och dess vägg åt nordväst, så valde vi att istället för Rosenkvitten plantera Luddkörsbär, som är mer skuggtålig och också blommar tidigt och vackert, och ger god frukt, men inte är lika tät eller högväxande.* Varken oxbärsbusken, vildrosorna, mahonian eller thujans blomning har varit särskilt eftertraktad.

Där oxbären, vildrosorna och Mahonian har stått på nordvästra sidan, mot rååvägen, har jag därför planerat att sätta fruktträdträd, och till understöd för de träden en japansk silverbuske av sorten "Sweet Scarlet", som är en självfertil sort som blommar med små gulvita blommor i Maj, samtidigt som Syrenen, och sedan ger goda bär i Juli.

Och där Thujan stod, mot gattet i sydväst, bredvid den tidigt blommande väldoftande Spirea-liknande busken, så har planerat en annan tidigt blommande, väldoftande buske, en Ludenkörsbär, som blommar tidigt på våren med rosa blommor som övergår i vitt och sedan ger goda körsbär i Juli, samtidigt eller strax innan silverbären.

Samtliga buskarna har vackra vita blommor vilket ger en konsistent färgpalett över hela framträdgården.

Marskiktet

Växterna i markskiktet har flera viktiga funktioner att fylla:

Dels så ska de binda näring till buskarna och träden ovanför för att minska eller ersätta behovet av kompost och/eller gödsel, både kväve, fosfor och kalium.

De ska också täcka marken, för att gynna djur och mikroorganismer som lever i marken som bl.a. luftar och fördelar näring i den, och för att förhindra att den bildar en torr hård skorpa som den annars gör på sommaren, för att på det viset göra att marken mer effektivt tar upp det vatten den får, och därmed minska eller helt bli av med bevattningbehovet.

Växterna i markskiktet ska också hjälpa att bidra till träden och buskarnas hälsa genom att dra till sig nyttoinsekter med sina vackra blommor och genom att förvirra skadeinsekter med sina starka dofter.

Och därutöver så får de gärna ge en skörd, och ska vara vackra och passa preferensen av de som nyttjar framträdgården. Det har uttryckts en särskild preferens för marktäckning, för mångfald och för smultron.

I nordväst har jag därför planerat en ”smulgubbe” som heter Rebecka, som är en s.k. tioploid korsning mellan smultron och jordgubbar, d.v.s. att den till skillnad från vanliga korsningar innehåller all arvsmassa från både smultronen och jordgubbarna, i stället för att ha halva arvsmassan från varje förälder. Just denna smulgubben är känd för att vara särskilt långlivad och frisk och ge frukt under hela året (som smultron) men att också ge större mängder och också något större bär än vanliga smultron. Som vilda smultron så sprider den sig också med revor, men till skillnad från smultron så får revorna blommor och bär redan första året och fortsätter ge bär därefter. Därför så ökar skörden kontinuerligt desto mer den sprider sig. De första åren så kommer denna också kompletteras med ”vanliga” jordgubbar, som däremot inte kommer få sprida sig, utan enbart ge frukt. I takt med att smulgubbarna sprider sig och jordgubbarnas skörd minskar så kommer smulgubbarna på sikt bli helt dominanta.

I nordväst har jag också planerat att ha Amerikansk Bäcklupin som blommor vackert och drar till sig nyttoinsekter, som binder kväve i marken och som dessutom har kapaciteten att ta upp fosfor som annars är kemiskt ”låst” i marken. De Amerikanska Bäcklupinerna är svåra att odla och germinerar inte i svenskt klimat och kommer därför få planteras ut allt eftersom vi lyckas dra upp dem inomhus i krukor. De första åren kommer det också sås gul sötväppling, som har stort sett samma funktioner som Lupinerna, men är två åriga och inte har riktigt lika vackra blommor.

Här har jag också tänkt mig Kummin och Spank körvel som är korsblommiga örter för att dra dit parasitsteklar och solblomflugor bl.a. som är viktiga nyttoinsekter. Jag har tänkt mig aromatiska örter som Salvia, Timjan och/eller Anisisop för att förvirra skadeinsekter och en del perenna lökväxter, t.ex. snabellök och Luftlök, för att både förvirra skadeinsekter och dra till nytto insekter.

Och sist, så tänker jag mig här också någon ytterligare kväve-fixerande marktäckare. De första åren föreslår jag en lågväxande annuell klöver, som t.ex. subklöver, men på sikt, i takt med att smulgubbarna sprider sig och marktäckningen blir mer komplett, så tänker jag mig att det kan ersättas med en perenn klöver som t.ex. vitklöver. Om en sådan klöver skulle sås direkt första året är risken dock att den skulle bli för dominant och utkonkurera andra marktäckarna.

Både i nordväst och sydväst har jag planerat att ha en steril s.k. Uppländsk Vallört, som bidrar med marktäckning, gynnar nyttoinsekter genom sin blommning och dessutom bidrar med Kalium.

I nordväst är det betydligt mindre sol, som dock är mer konsistent över året.

Här passar mer skuggtåliga örter som t.ex. Mynta och Dragon, som också förvirrar skadeinsekter med sin starka doft.

Här tänker jag mig också vaktelbär, som dels förvirrar med sin starka doft och dels ger ätbara bär.

Och här tänker jag mig att det kan finnas orsak att så vitklöver från början, för att på det viset få marktäckning och kvävefixering tidigt.

Koncept / Förslag:

Framträdgården, sydvästra sidan

Framträdgården är den enskilt varmaste och soligaste delen av trädgården och i framtiden spås somrarna bli ännu varmare och soligare.

Här finns Fikon och Persimmon som normaltvis inte odlas i Sverige, men som är härdiga och vackra träd med god frukt. Runt stammarna finns det högar med stenar som fångar värmen från solen (som också muren och trottoaren gör) och på det viset bidrar till att ge den ytterligare värme som behövs för att frukten ska bli mogen. Stenarna ger också ett visst stöd för unga träden så att de inte bryts av om det stormar.

Mullbärsträdet med sitt täta bladverk skuggar över bänken mitt på dagen och bidrar till en känsla av avsiklidhet, samtidigt som det ger stora mängder god frukt på ärmlängds avstånd på sommaren. Mullbärträdet står i lä bakom grannhuset och är därför inte lika drabbat av vinden.

Ludenkörsbärs-buskens tidiga blomning med vackert rosa blomor på bar kvist som övergår allt mer i vitt på svart signalerar vårens antåg. Och den har precis blommat över och börjat få små omogna fruktkroppar på grenarna i Maj, när Syrenen och Danska rosorna blommar, som sedan blir till goda körsbärsfrukter i slutete på sommaren.

Fikonen och Persimon trädens vackra bladverk ger en något exotisk känsla till tramträdgården, och Silverbärsbusken både bidrar till att binda näring i marken åt Persimonträden och ge goda nyttiga sur-söta bär på sensommaren.

Framträdgården, Nordöstra sidan

Två stycken storfruktiga rosenkvitten, som är kända för sin blomning med stora mängder vackra vita blommor tidigt på våren och för sin kraftiga, täta, växtsätt som ger bra insynsskydd ersätter den gamla Forsythian. *Updatering sommaren 2015: Med planerna att ersätta glastaket vid garaget med ett växthus med murad vägg mot nordost så har vi valt att ersätta rosenkvitten med Luddkörsbär, som klarar skugga bättre och ger frukt på sensommaren, men inte blir lika tät- och högväxt.* Både Fikon och Persimon ger också en skörd med frukt på senhösten eller början av vintern.

Persimonträdens löv övergår också i en vacker organeröd när hösten kommer och faller sedan och blottar organeröda frukter på bar kvist, som snart är redo att plock när frosten kommit.

Konceptitning över framträdgården med nya buskar och träd

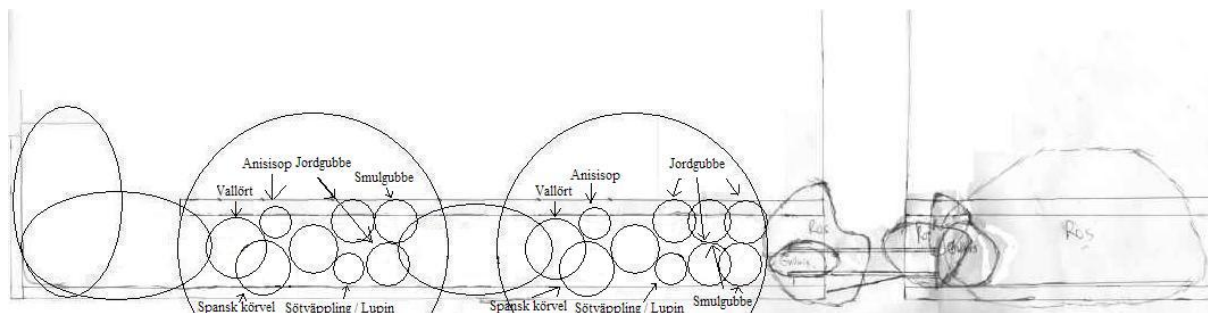
Nordöstra och sydvästra sidan av framträdgården tar på sig något olika karaktär, där området vid bänken och den lite mindre gräsmattan blir något mörkare och mer privat i känslan (Men bibehåller sin insyn från vägen.) Den nordöstra sidan däremot behåller sin ljusa och öppna känsla, men ramas in av ett par stora vackra träd, som ger en känsla av stadighet och skönhet. Rosenkvitten växer till sig med tiden och insynsskyddar den lilla sittplatsen utanför garaget precis som Forsythian gjorde. *Uppdatering sommar 2015: Med planerna på att bygga en ny vägg för det nya växthuset, som ersätter det gamla glastaket så försvinner behovet av insynsskyddande växter och det blir istället en skuggig hörna. Därför så ersätts Storfruktiga rosenkvitten med Luddkörsbär som bättre tål skugga och som också blommar fint på våren. Det förändrar också känslan av nordöstra sidan av framträdgården något, som nu blir lite mindre och får en ny skugggrabbat i kanten, vilket gör att Persimon träden sträcker sig enda från grinden till nya skugggrabbatten. Det gör också att trädgården blir ännu tydligare avgränsad av träd.*

Ingen av buskarna eller träden är aggressiva eller spridande, har taggar eller luktar illa. Flera av dem har med vackra blommor, i princip alla har också god frukt. Det finns en konsistent färgpalett av vita, rosa-vita och gulvita blommor och blad i olika gröna nyanser med lila och blåa toner där bakom från Rhododendorn och Hortensian närmast huset, under senvåren och sommaren.

Markskiktet

Växterna i markskiktet hjälper fylla närings behoven av träden och buskarna ovanför, men ger också en egen skörd.

Både på nordöstra och sydvästra sidan växer det Sterila kloner av "Upplänsk" Vallört som planteras under alla träd, och på tomma utrymmen mellan buskar. Vallörten har en djup pålrot och hjälper ta upp näring, speciellt Kalium, från djupare markskikt upp till ytan, och ett tjockt bladverk som skuggar bort allt ogräs under sig. Bladen kan också klippas ner och användas som gödning, marktäckning och för att få fart på komposten.

På Nordöstra sidan finns det mycket sol även i markskiktet som tas till vara, speciellt under Persimonträden.

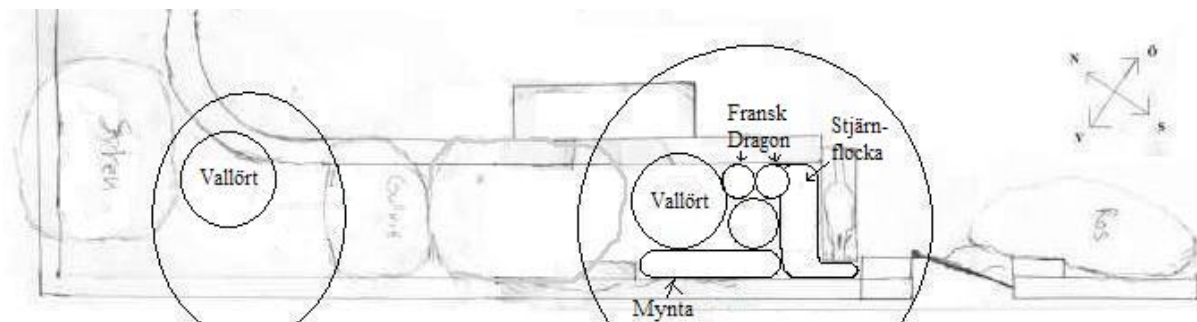
Förutom Vallörten så planteras här gul sötväppling som hjälper att binda kväve i marken och att frisätta fosfor. Denna ersätts efter ett par år med Amerikansk bäcklupin, som planteras ut på många ställen i trädgården, är perenn, binder kväve och frisätter phosphor, som sötväpplingen, och dessutom blommar vackert varje år på från sena våren till höst.

Amerikansk bäcklupin (*Lupinus Rivuralis*) är utrotningshotad och ovanlig Lupin, som bara klarar sig i sydligaste Sverige och antagligen inte germinerar i Svenskt klimat (om den ens sätter frö). Den sås därför i krukor inne i huset för att sedan planteras ut.

Här växer första åren jordgubbar som ger god frukt mitt på sommaren, men som hindras från att sprida sig (genom att klippa revorna), och smulgubbar, som däremot får sprida sig fritt, och skapa fler och fler blommande plantor med mer och mer goda bär.

Mellan varje par av jord- eller smulgubbsplantor planteras perenna lökar, främst högväxande sorter, som Luftlök och Snabellök, Den högväxande korsblommiga örten spansk körvel planteras bakom trädet, aromatiska örtern Anisisop planteras framför trädet och Back Timjan sås i luckorna. Alla dessa öretrna kan plockas och används i matlagningen och för te.

De första åren sås också en lågväxande annuel klöver (subklöver t.ex.) över hela markytan som ger marktäckning och binder kväve i marken. Efter några år, när jordgubbarna börjar ge upp och smulgubbarna börjat täcka rabatten med plantor och bär så sås här sedan vitklöver, som täcker de resterande tomma ytorna, bidrar med kväve till smulgubbarna och t.ex. blad till te.

På sydvästra sidan är det mindre sol och därför andra växter i markskiktet. Här växer sedan tidigare Stjärnflockla, och det planteras mynta och dragon, som förvirrar skadeinsekterna och som skördas som kryddor till maten och för te. Det växer en Vallörts-planta vid varje buske och träd här med och mellanalltsammans sås vitklöver, som är inte lika livig i halvsuggan, men täcker ändå kan fylla i luckorna.

Övriga koncept och förslag

Risken för torka på sommaren kommer att öka i framtiden och det troligt att grundvattentäkten inte kommer räcka till. Då kommer det bli viktigt att vattnet i huset används till dricksvatten och matlagning och inte t.ex. till att vattna gräsmattor.

Det finns möjlighet till en alternativ källa till vatten genom att samla upp regnvatten från taket på huset. Stuprännor finns redan på plats för att fånga upp vattnet. Stuprännorna leder idag dock direkt ut i avloppet. Genom att leda om stuprännor till behållare som fångar upp vattnet så skulle kunna fånga tiotusentals liter vatten om året, som kan fungera till bevattning, eller i värsta fall t.om. matlagning t.ex. Det är viktigt att vattenbehållarnas storlek planeras korrekt och att det finns sätt att hantera eventuellt överflöd.

Bygget av en enkel, liten portabel kolmila, skulle möjliggöra att använda mer utav trädgrådsavfallet, till att t.ex. laga mat utomhus på sommaren, och hålla sig varm och göra te på höst och vinter och skapar samtidigt biokol som gör att det kol som träden samlat in kan återföras till marken. Biokolen ska helst blandas med flytande kväverikt material som t.ex. urin för att upprätthålla en bra kol/kväve balans. Detta kan också blandas med t.ex. kompost från matavfall och hjälper då bl.a. med att absorbera de kväverika illaluktande vätskor som bildas i sådan kompost och neutraliserar därför också eventuella dofter.

Nya element och funktioner

De flesta nya elementen är i form av nya växter, som till största delen ersätter gamla växter som inte fyllt sin funktion och inte passar med den vision för framträdgården som nuvarande och framtida boende har. De nya elementen fyller därför till stor del samma funktioner som de gamla, men bidrar också med nya funktioner och en ny samverkan med både nya och gamla element.

De nya elementen i busk trädskiktet är:

1. Storfruktig Rosenkvitten "Camila", 2 st. *Uppdatering 2015: Ersatt med 2st luddkörsbär, som har samma egenskaper, med undantag för insynsskydd.* Ersätter Forsythian. Har vacker tidig vårblooming. Ger ätbar frukt i början av hösten. Ger insynsskydd till området under glastaket på sidan av garaget, som är bakom. Blommorna drar till sig polinerande insekter. Bladen, som faller vintertid, bildar en naturlig marktäckning och hjälper att bygga upp mullhalten i marken under.
2. Persimonträd "Nikita's gift", 2 st. Ersätter oxbär- och vildrosbuksar. Har vackert exotiskt bladverk. Bildar i.o.m. sin storlek och placering i linje bakom muren en ytterligare inramning av framträdgården. Ger god ätbar frukt som plockas på senhösten eller början på vintern. Bladen, som faller vintertid, bildar en naturlig marktäckning och hjälper att bygga upp mullhalten i marken under. Frukten skördas efter bladen fallit. De oansenliga små gulvita blommorna drar till sig polinerande insekter.
3. Silverbuske "Sweet scarlet", 1 st. Växer under och mellan Persimonträden. Har oansenliga små gulvita blommor i April/Maj och drar då till sig polinerande insekter. Ger goda ätbara silverfläckiga röda bär i Juli. Binder kväve från luft och bidrar därför med näring till bl.a. Persimonträden. Bladen som faller på vintern bidrar också med marktäckning och att bygga upp mullhalten i marken.
4. Fikon "Petrovaca", 1 st. Har vackert exotiskt bladverk. Ger god ätbar frukt under hösten. Bladen, som faller vintertid, bildar en naturlig marktäckning och hjälper att bygga upp mullhalten i marken under.
5. Ludenkörsbär, 1 st. Ersätter Thuja. Blommar vackert med rosa-vita blommor tidigt på våren. Ger goda körsbärsliknande frukter i Augusti. Bladen, som faller vintertid, bildar en naturlig marktäckning och hjälper att bygga upp mullhalten i marken under.
6. Dvärg-Mullbär "Gerardi Dwarf", 1st. Har vackert och tätt bladverk som hjälper att skugga över bänken mitt på dagen sommar tid, så att det blir mer bekvämt att sitta där. Ger också goda ätbara frukter i Juli. Bladen, som faller vintertid, bildar en naturlig marktäckning och hjälper att bygga upp mullhalten i marken under.

De nya elementen i markskiktet är:

1. Vallört "Bocking 14", 5st. En steril Vallörtssort, som har en djup pårot och hjälper ta upp näring ur djupare markskikt och flytta den upp till ytan, speciellt Kalium, som är det som finns i skalen på de allra flesta frukter. Den hjälper därför att fylla träden och buskarnas näringbehov. Den har också ett väldigt tätt bladverk som skuggar ut alla ogräs under. Och den stora mängden blad hjälper också avsevärt att bygga mullhalten i marken när de faller på vintern. Det är också en växt som drar till sig nyttoinsekter, och det täta bladverket är ett skydd för dem t.ex. på blåsiga dagar under senhösten eller tidig vinter. Används också med fördel i förband av större kroppsskador då de hjälper sårerna att läka betydligt snabbare.

2. Fransk dragon, 2 plantor. En aromastisk ört, som förvirrar skadeinsekter med sin starka doft. Bladen används som krydda i matlagning. Också goda i sallad. Bra för matsmältningen.
3. Mynta, olika sorter. En skuggälskande aromatisk kryddväxt, som förvirrar skadeinsekter med sin starka doft. Bladen kan användas till te, som krydda i matlagning o.s.v. Bra för matsmältningen.
4. Anisop, 2 plantor. . En aromastisk ört, som förvirrar skadeinsekter med sin starka doft. Bladen används som krydda i matlagning. Också god i sallad och till te. Bra för matsmältningen.
5. Spansk körvel, 2 plantor. En korsblommig aromastisk ört, som förvirrar skadeinsekter med sin starka doft och drar till sig nyttoinsekter med sina blommor. Bladen används som krydda i matlagning. Också god i sallad och till te. Bra för matsmältningen.
6. Gul sötväppling, 2 st. En pålrotig växt som kan binda kväve i marken och frisätta fosfor. Den hjälper därför att fylla träden och buskarnas näringbehov. När den blommar under andra året, så drar den till sig nyttoinsekter. Bidrar en viss del till mullhalten i marken när den dör ner efter den blommat och satt frö.
7. Amerikansk bäcklupin, 2 st. En pålrotig växt som kan binda kväve i marken och frisätta fosfor. Den hjälper därför att fylla träden och buskarnas näringbehov. Blommar vackert från sena våren till hösten. Bidrar till mullhalten i marken när den dör ner på vintern.
8. Jordgubbar, 6 plantor, ”Salsa” och/eller ”Polka”. Jordgubbar blommar fint på sensvåren och drar då till sig polinerade insekter som också polinerar Persimonträden som blommar samtidigt. De sätter sedan bär mitt på sommaren. ”Salsa” är antagligen den sort av jordgubbar som ger allra störst skörd och är relativt sjukdomsfri för att vara en modern jordgubbssort. Jordgubbar har dock en relativt kort livslängd och klarar sig inte mer än några år. ”Salsa” är en sen sort och ger inte bär förrän i juli. ”Polka” är en tidig sort, som också är relativt sjukdomsfri. Den ger däremot en mindre skörd och de första bären brukar inte ha så mycket smak. Bladen hjälper också bygga upp mullhalten i marken något när de mulnar på vintern.
9. Smulgubbar, 4 plantor ”Rebecka”. Smulgubbar blommar kontinuerligt från vår till höst och ger därför mat åt polinerare under hela säsongen. De ger också frukt som liknar och smakar som stora smultron, under stora delar av säsongen. Som smultron så sprider den sig kraftigt med revor, och har en lång livslängd. Men till skillnad från smultron så blommar rev-plantorna samma år och kan också ge frukt. Mängden frukt ökar därför kontinuerligt. Eftersom smulgubbarna har betydligt längre livslängd än jordgubbarna kommer de med tiden att ersätta dem.
10. Luftlök, 8 plantor. Luftlök är en aromatisk grönsak, som förvirrar skadeinsekter. De växer huvudsakligen vertikalt med blad som bildar stora runda ihåliga stjälkar. I spetsen på stjälkarna så växer det så lökar och blommor som skördas och används i matlagningen.
11. Subklöver, 1 stor fröpåse. Subklöver är en annuell lågväxt klöver som täcker marken under de andra växterna och binder kväve som i makren och ger därför näring till andra närliggande växter. Den kan användas som tillfällig marktäckning på många ställen i trädgården där det är önskvärt. Den bidrar också något till att öka mullhalten i marken där den växt när den dör ner på vintern.
12. Vitklöver, 1 stor fröpåse. Vitklöver är mer saktaväxande än annuell klöver, men växer kraftigt och tar lätt över hela ytor, och ska därför inte planteras förrän efter några år när de andra växterna hunnit ta sig, men hjälper så med att binda kväve i marken och att dra till sig polinerande insekter med till sin vackra vita små blommor.

Kostnadsberäkning / Växtinköp

Planteringen till framträdgården har inte särskilt strikta kostnadskrav, och ska gärna etableras relativt snabbt, och kommer därför mestadels bestå av stora fler-åriga plantor. Inköpen kommer kombineras med inköp av växter till resten av trädgården för att minimera frakten.

Allt kommer inte köpas eller planteras på samma gång, utan växterna kommer också köpas i den mån de finns tillgängliga.

Växt / Artikel	Antal	Kostnad
Storfruktig rosenkvitten 'Camila'	2	300kr
Persimmon 'Nikitskya'	2	400kr
Fikon Petrovaca 1 1/2m	1	400kr
Ludenkörbär	3	300kr
Dvärg-Mullbär 'Gerardi dwarf'	1	400kr
Vallört 'Bocking 14'	5	100kr
Fransk dragon	2	50kr
Spansk Körvel	2	50kr
Gul sötväppling	2	40kr
Amerikansk Bäcklupin	2	50kr
Jordgubbar	6	50kr
Smulgubbar	4	50kr
Subklöver	1	100kr
Vitklöver	1	100kr
Luftlök	8	60kr
Mynta	3	40kr
Anisisop	3	40kr
Silverbuske 'Sweet Scarlet'	1	300kr
Frakt (plus 30% för leverans till Sverige)	1	400kr
Totalt	5100kr	